

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Кафедра юридичної психології

Назва навчальної дисципліни	Теоретико-методологічні проблеми юридичної психології Theoretical-methodological problems of legal psychology
Науково-педагогічний працівник	Казміренко Л.І.
Профайл викладача	?Казміренко Людмила Іванівна? - ?Google Академія?
Контактний тел.	066-055-85-87 Казміренко Л.І.
E-mail:	li-kazm@ukr.net
Сторінка навчальної дисципліни на офіційному вебпорталі НАВС	https://dn.naiu.kiev.ua/login/index.php
Консультації	Консультативну допомогу здобувачі вищої освіти можуть отримати у науково-педагогічних працівників кафедри юридичної психології, які безпосередньо проводять заняття, та на сайті кафедри k015@naiu.kiev.ua

1. Анотація до навчальної дисципліни. Юридична психологія – самостійна галузь знання на межі психології та юриспруденції. Вона вивчає психологічні явища, механізми та закономірності, пов'язані з правом, його виникненням, застосуванням і впливом у цілісній системі «людина – суспільство – право». В центрі її уваги знаходяться психологічні аспекти особистості, поведінки та діяльності у сфері права, оскільки саме право – результат людської діяльності, звернений, передусім, до особистості. Особистість – безпосередній учасник реально існуючих суспільних відносин; вона стає стороною правових відносин у всій їх різноманітності (цивільних, кримінальних, сімейних та ін.) у зв'язку чи з приводу фактів, що набувають конкретного юридичного значення стосовно даного випадку.

Юридична психологія, як будь-яка прикладна наука, має на меті конкретизацію та поглиблення знань щодо певного виду діяльності, у даному випадку – юридичної. Юридична наука і практика, користуючись психологічними знаннями, не перестають бути юридичною галуззю. Юридична психологія, у свою чергу, вивчає психічні явища, процеси, закономірності, що виникають у полі правоохоронної та правозастосовної діяльності, специфіку психологічного змісту права, його інститутів та категорій. Психологічна предметність юридичної психології невіддільна від предметності юриспруденції, вони інтегративно пов'язані між собою,

визначаючи різні аспекти одних і тих же явищ особистості, поведінки і діяльності.

2. Мета та цілі навчальної дисципліни.

Мета дисципліни: формування у здобувачів вищої освіти наукових знань щодо основних понять, категорій і системи юридичної психології, її методологічних основ і методів, які використовуються на практиці; загально-психологічних і соціально-психологічних основ для застосування психологічних знань в юридичній діяльності; правової соціалізації особистості, чинників і умов формування правосвідомості; психологічних аспектів криміналізації особистості, механізмів злочинної поведінки і особистості злочинця; психологічних проблем у діяльності юриста.

Цілі дисципліни: у соціальному плані – захищеність та безпека громадян, формування і зміцнення позитивного іміджу правоохоронця; у професійному плані – підвищення ефективності службової діяльності; у особистісному плані – збереження психологічного і психічного здоров'я працівників, забезпечення їх професійного довголіття.

3. Формат навчальної дисципліни: змішаний (blended) та дистанційний (on-line, Moodle).

4. Результати навчання. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми, здобувачі вищої освіти повинні:

знати:

1) *на понятійному рівні:* теоретико-методологічні засади юридичної психології; категорійно-понятійний апарат науки, її специфіку та закономірності функціонування в сфері суспільно-правових відносин та правової поведінки; методологічні принципи юридичної психології; основи етичної поведінки у професійній діяльності;

2) *на фундаментальному рівні:* психологічні особливості особистості правопорушника та злочинних груп; закономірності психології професійного спілкування юристів; психологічні особливості діяльності юриста, психологію окремих слідчих дій, методи та прийоми психологічного впливу на об'єкти професійної діяльності; механізми та закономірності злочинної поведінки; психологічні особливості процесу формування злочинного мотиву;

3) *на практично-творчому рівні:* тактичні прийоми встановлення контакту із співрозмовником; основи складання психологічного портрету злочинця; особливості призначення судово-психологічної експертизи;

вміти:

1) *на репродуктивному рівні:* запам'ятовувати та відтворювати навчальний матеріал; визначати індивідуально-психологічні якості об'єктів професійної діяльності; застосовувати знання з юридичної психології у професійній діяльності;

2) *на алгоритмічному рівні:* аналізувати психологічний стан об'єкта діяльності, методи і прийоми професійного впливу на нього; формулювати

запитання до психолога-експерта; визначати механізми злочинної поведінки; аналізувати практичні ситуації професійної діяльності та визначати їх психологічні чинники; складати орієнтовний психологічний портрет правопорушників з різною антисуспільною спрямованістю;

3) *на творчо-евристичному рівні*: орієнтуватися у складних професійних ситуаціях, знаходити нестандартні шляхи їх вирішення; продукувати декілька версій певної події та обирати найбільш доцільну; перетворювати отримані знання на нові ідеї, погляди.

5. Обсяг навчальної дисципліни

Вид заняття	Загальна кількість годин
Лекції	6 год.
семінарські заняття / практичні	16/- год.
самостійна робота	120 год.

6. Ознаки навчальної дисципліни:

Рік викладання	Се местр	Спеціальність	Рік навчання	Нормативний/ Вибірковий
2020	11	Психологія	5	вибірковий (В)

7. **Пререквізити:** «Психологія життєвої кризи», «Професійна деформація особистості», «Методи психотерапевтичної роботи», «Актуальні проблеми слідчої психології», «Актуальні проблеми судової психології», «Актуальні психологічні проблеми профілактичної діяльності», «Основи психологічної профілактики».

8. **Технічне та програмне забезпечення/обладнання:** комп'ютер, проектор

9. **Політики курсу:** згідно з «ПОЛОЖЕННЯМ про академічну доброчесність у Національній академії внутрішніх справ» (затверджено Рішенням Вченої ради НАВС від 27 березня 2018 р., протокол № 5; уведено в дію Наказом НАВС від 30.03.2018 № 422)

10. Схема навчальної дисципліни

Тема 1. Теоретико-методологічні засади юридичної психології.

Загальна характеристика юридичної психології: об'єкт, предмет, методи, принципи, категорії та поняття, термінологія. Сучасне визначення юридичної психології як галузі психології. Структура юридичної психології.

Місце юридичної психології у системі психологічної науки. Зв'язок юридичної психології з іншими галузями психології та правознавством. Об'єкт, предмет та основні категорії юридичної психології.

Структура та основні напрями сучасної юридичної психології.

Періодизація розвитку юридичної психології. Характеристика ранньої історії юридичної психології. Становлення юридичної психології як самостійної науки. Розвиток юридичної психології у 60-90 роки ХХ ст. (А.В. Дулов, В.Л. Васильєв, О.Р. Ратінов, О.М. Столяренко, В.О. Коновалова, М.В. Костицький та ін.). Особливості сучасного стану вітчизняної юридичної психології (В.Г. Андросюк, Л.І. Казміренко, О.І. Кудерміна, В.С. Медведєв, О.М. Цільмак та ін.). Перспективи розвитку юридичної психології в Україні в ХХІ ст.

Методологія юридичної психології. Принципи та методи юридичної психології. Особливості проведення наукових досліджень у площині юридичної психології.

План лекції

1. Загальна характеристика юридичної психології: об'єкт, предмет, категорії та поняття, структура юридичної психології.
2. Періодизація розвитку юридичної психології.
3. Методологія юридичної психології.

Тема 2. Кримінальна психологія

Особистість як суб'єкт злочину. Психологічні характеристики особистості, які впливають на вчинення злочину. Категорії «особистість, яка вчинила злочин» та «злочинна особистість (особистість злочинця)». Типи злочинних особистостей, підстави для їх виділення.

Психологічний портрет злочинної особистості насильницького типу. Психологічний портрет злочинності особистості корисливого типу, основні види корисливого мотиву.

Група як елемент кримінального середовища, основні різновиди груп. Кримінально-психологічна типологія груп, що вчиняють злочини. Психологічна характеристика і особливості окремих різновидів злочинних груп.

Організованість як визначальна ознака злочинної групи, основні психологічні характеристики організованої злочинної групи.

Психологічна характеристика основних різновидів натовпу. Психологічна характеристика чинників, що впливають на формування агресивного натовпу. Закономірності динаміки психіки людини в натовпі.

Пенітенціарна психологія: предмет та завдання. Психологічні особливості особистості в умовах позбавлення її волі. Психологічна характеристика особистості засуджених. Психологічна типологія засуджених. Психологічні особливості мікросередовища засуджених.

План лекції

1. Особистість як суб'єкт злочину. Типи злочинних особистостей, підстави для їх виділення.
2. Група як елемент кримінального середовища, основні різновиди груп.

3. Психологічна характеристика натовпу.
4. Пенітенціарна психологія: предмет та завдання.

Тема 3. Психологія юридичної діяльності

Психологічна структура юридичної діяльності. Психологічна характеристика юридичної діяльності.

Психологія особистості юриста. Психологічний розвиток, формування та деформація фахівця. Психологічна сутність професійної деформації. Основні сфери прояву професійної деформації. Психологічна характеристика основних груп детермінант професійної деформації. Система профілактики та корекції професійної деформації.

Специфіка пізнавальної діяльності юриста. Особливості професійної комунікації та основні елементи комунікативної діяльності. Особливості здійснення юридичної праці, що визначають необхідність організаційної діяльності. Види профілактичного впливу та їх основні групи. Психологічні чинники засвідчувальної діяльності.

Основні напрями і форми використання психологічних знань в слідчій діяльності. Психологічна структура слідчої діяльності. Психологічні особливості слідчої діяльності. Види та типи задач, що вирішують слідчі при розслідуванні злочинів. Вплив психологічних станів на ефективність діяльності слідчого. Вимоги слідчої діяльності до особистості. Типологія особистості слідчого.

Психологічні чинники ефективності огляду. Психологічні чинники ефективності пред'явлення для впізнання. Психологічні чинники ефективності слідчого експерименту. Психологічні особливості проведення допиту. Психологічні чинники, що впливають на ефективність обшуку.

Судово-психологічна експертиза: об'єкт, методи, межі. Сфери компетенції судово-психологічної експертизи. Види судово-психологічної експертизи. Підстави для призначення судово-психологічної експертизи. Комплексні судово-психологічні експертизи.

Необхідне обладнання:

Комп'ютер, проектор.

Література до всіх тем

Основна (базова)

1. Юридична психологія: підручник / Александров Д.О., Андросюк В.Г., Казміренко Л.І. та ін.; заг. ред. Л.І. Казміренко, Є.М. Моїсеєва. Вид. 2-е, доопр. та доп. К.: КНТ, 2008. 352 с.
2. Юридична психологія. Альбом схем з коментарями / Александров Д.О., Андросюк В.Г., Казміренко Л.І. та ін.; заг. ред. Л.І. Казміренко, Є.М. Моїсеєва. Вид. 3-є, доопр. та доп. К.: КНТ, 2008. 152 с.

3. Юридична психологія: словник / Александров Д.О., Андросюк В.Г., Казміренко Л.І. та ін.; заг. ред. Л.І. Казміренко, Є.М. Моїсеєва. Вид. 2-ге, уточ. та доп. К.: КНТ, 2008. – 224 с.
4. Психологія слідчої діяльності: навчальний посібник / В.Г. Андросюк, О.М. Корнєв, О.І. Кудерміна та ін.; за заг. ред. Л.І. Казміренко. К.: Правова єдність, 2009. 200 с.
5. Юридична психологія: практикум / за заг. ред. Л.І. Казміренко. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2010. 190 с.
6. Основи соціально-психологічного тренінгу: науково-практичні рекомендації / за заг. ред. Л.І. Казміренко. Івано-Франківськ: Симфонія-форте, 2011. 136 с.
7. Казміренко Л.І., Мартенко О.Л. Кримінальний кодекс України: психологічний аналіз кримінально-правових понять: монографія. К.: КНТ, 2008. 184 с.
8. Психологічні детермінанти вчинення вандалізму неповнолітніми / Юсупов В.В., Александров Д.О., Казміренко Л.І. та ін.; метод. рек. К.: НАВС, 2012. 56 с.
9. Психологічні засади розслідування злочинів, пов'язаних з дорожньо-транспортними пригодами: науково-практичний посібник / Юсупов В.В., Казміренко Л.І., Пашковська М.В., Дергач Л.В. Київ-Вижиця: Черемош, 2012. 55 с.

Додаткова

10. Абельцев С.Н. Личность преступника и проблемы криминального насилия. М.: ЮНИТИ-ДАНА, Закон и право, 2000. 207 с.
11. Аврамцев В.В. Профессиональное общение в деятельности юриста. Ниж. Новгород: «Общество «Интелсервис», 2000. 78 с.
12. Аминов И.И., Мельник В.В. Юридическая психология. М.: Московский психолого-социальный институт, 2006. 458 с.
13. Антонян Ю.М. Жестокость в нашей жизни. М.: Инфра-М, 1995. 319 с.
14. Антонян Ю.М., Еникеев М.И., Эминов В.Е. Психология преступника и расследования преступлений. М.: Юристъ, 1996. 336 с.
15. Бандурка А.М., Бочарова С.П., Землянская Е.В. Юридическая психология. Учебник. Харьков: изд-во НУВС, 2001. 640 с.
16. Бараненко Б.І. Психологія оперативно-розшукової діяльності: навч. посіб. К. : Центр навчальної літератури, 2007. 272 с.
17. Бартол К. Психология криминального поведения. СПб.: Прайм-ЕВРОЗНАК, 2004. 352 с.
18. Бугаєць Т.Г. Правові конфлікти та проблема формування іміджу працівників ОВС // Теоретичні та правові проблеми правоохоронної діяльності. 2009. № 1; <http://ww.nbuu.gov.ua/portal/SocGum/Kyuv/2009-1/1-5/31.pdf>.
19. Еникеев М.И. Практикум по юридической психологии. М.: Норма, 2001. 592 с.

20. Зелинский А.Ф. Криминальная психология: науч.-практ. издание. К.: Юринком Интер, 1999. 237 с.
21. Зозуля І.В. Європейська модель поліції (міліції) як мета досягнення у реформуванні ОВС України: доктринальний підхід // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). 2008. № 19: <http://www.nbuv.gov.ua/portal/SocGum/bork/19text/g1921.htm>.
22. Клейберг Ю.А. Психология девиантного поведения. М.: Социальное здоровье России, 2003. 160 с.
23. Кудерміна О.І. Психологічні особливості професійного спілкування суб'єктів правоохоронної діяльності // Проблеми сучасної психології. 2011. Вип. 12. С. 538 – 547.
24. Медведєв В.С. Старі проблеми нових кадрів // Іменем закону. 2005. № 3. С. 8-9.
25. Мороз Л.І. Професійно-психологічний тренінг у становленні особистості фахівця (на прикладі працівників ОВС). Івано-Франківськ: ЗАТ «Наддвірнянська друкарня», 2007. 312 с.
26. Романов В.В. Юридическая психология. М.: Юристъ, 1998. 488 с.
27. Ситковская О.Д. Психология уголовной ответственности. М.: НОРМА, 1998. 272 с.
28. Сковронська І. Мовна культура та проблеми виховання майбутніх правників (за матеріалами ЗМІ), 2012: <http://www.jornlib.nbiv.kiev.ua/index.php?act=article&article=1478>.
29. Столяренко А.М. Прикладная юридическая психология. М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2001. 639.

Права та обов'язки здобувачів під час проведення навчальних занять

Здобувачі вищої освіти мають право на: навчання впродовж життя; якісні освітні послуги; справедливе та об'єктивне ставлення

Здобувачі вищої освіти зобов'язані: виконувати вимоги освітньої програми; поважати гідність, права, свободи та законні інтереси всіх учасників освітнього процесу, дотримуватися етичних норм у системах взаємодії «викладач – здобувач» та «здобувач – здобувач».

11. Система оцінювання та вимоги

Загальна система оцінювання навчальної дисципліни	Участь в роботі впродовж семестру/іспит – 60/40
Умови допуску до підсумкового контролю	За умови відсутності пропусків занять та незадовільних оцінок

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90-100	відмінно	A	відмінне виконання

85–89	добре	В	вище середнього рівня
75–84		С	загалом хороша робота
66–74	задовільно	Д	непогано
60–65		Е	виконання відповідає мінімальним критеріям
35–59	незадовільно	Ф	необхідне перескладання
1–34		Фх	необхідне повторне вивчення курсу